



Jaarverslag Heimans en Thijssse Stichting 2020 en plannen 2021

Bestuur

Het Dagelijks Bestuur van de Stichting bestaat na de Algemene bestuursvergadering op 7 maart 2020 uit de volgende personen: Arnold van Vliet (voorzitter), Ella de Hullu, Harmke van Oene, Anton van Haperen, Marga Coesèl, Martin Wassen en Herman van Dam. Anton van Haperen is na één termijn van 5 jaar herbenoemd als lid van het Dagelijks Bestuur. Arnold van Vliet, al lid van het Algemeen bestuur, is benoemd tot voorzitter van het Dagelijks Bestuur. Frank Berendse is per 7 maart 2020 afgetreden als voorzitter na de statutaire twee termijnen van 5 jaar.

In het Algemeen Bestuur hebben naast bovengenoemde personen zitting: Koos Biesmeijer, Bart van Tooren, Marleen van den Ham en Janna Fleuren. Juliet Oldenburger is na de statutaire twee termijnen van 5 jaar afgetreden als lid van het Algemeen Bestuur.

Donateurs

Het aantal betalende donateurs per 31 december 2020 bedroeg 302 (16 organisaties, 286 particulieren). Het aantal afmeldingen in 2020 (wegens hoge ouderdom, overlijden of corona gerelateerde financiële problemen) bedroeg 15 en het aantal nieuwe donateurs 10. Zes donateurs werden van de lijst afgevoerd omdat ze de laatste jaren geen betalingen meer verrichtten. In totaal is de afname met 11 donateurs iets groter dan de gemiddelde jaarlijkse afname sinds 2014. De voortdurende afnamen van het aantal donateurs (in 1999 waren er nog 587 betalende donateurs!) is een grote bron van zorg, waar in 2021 aandacht gegeven moet worden, bijvoorbeeld door het benaderen van personen en organisaties die wel onze symposia bezoeken, maar geen donateur zijn.

Collecties

De Heimans en Thijssse Stichting heeft drie collecties: Archieven, Boeken, en Tijdschriften. Daarnaast beschikt de Stichting over een kleine verzameling beeldmateriaal, documentatie en wat kleinere apparatuur (o.a. camera, broedstoof). De kleine expositie 'Biologisch Reveil' over Heimans en Thijssse, de grondleggers van de Nederlandse natuurbescherming bij het Heimans Diorama in het Aquariumgebouw van Artis was tot eind dit jaar in bruikleen bij Artis.

Heimansdiorama

Om de in 1914 overleden Heimans te eren werd, begin jaren twintig, met geld van de Heimans Stichting in de grote ronde koepelzaal van het aquariumgebouw het Heimans Diorama ingericht. De opbouw was in handen van de talentvolle Artis-preparateur Paul Steenhuizen. De Bussumse kunstenaar Willem G.F. Jansen schilderde het achterdoek. Het Heimans Diorama werd in 1926 onder grote belangstelling door Artisdirecteur Coenraad Kerbert geopend. Het alleen al door zijn grote afmetingen imponerende diorama stelt een zonnig Noordzee-duinlandschap voor, met op de voorgrond links en rechts een hoog duin vol planten en vogels, met daartussen het zicht op een duinmeertje en daarachter de zee.

Het Heimans Diorama is na Panorama Mesdag het grootste diorama van Nederland. Het onderscheidt zich van andere diorama's door het bewegend licht en geluid. Het bijna honderd jaar oude diorama heeft niet alleen een natuurhistorische maar ook een grote cultuurhistorische betekenis.

In 2019 gaf Artis aan het Aquariumgebouw te willen renoveren. Ook het Heimans Diorama verkeert na de renovatie van 1983 opnieuw in slechte staat.

Samen met Frank Berendse voerde de conservator overleg met het Artis-team (Artisdirecteur R. Sutorius, Artishoogleraar E. de Jong, teamleidster E. Maingay en anderen) over het Heimans Diorama en de tentoonstelling het Biologisch Reveil in het Aquariumgebouw van Artis. Het gebouw moet onder

meer vanwege lekkage zo spoedig mogelijk gerenoveerd worden. Eind 2019 kregen we het teleurstellende bericht dat Artis zelf het Diorama als verloren beschouwt vanwege de hoge kosten (onder andere door asbestsanering).

In 2020 hebben conservator Marga Coesél en voorzitter Arnold van Vliet, en in een later stadium ook de penningmeester Herman van Dam, het overleg met Artis voortgezet over de toekomst van het Heimans Diorama. Het in 1997 door de stichting aan Artis uitgeleende materiaal (boeken, botaniseertrommel e.d.) voor de expositie Het Biologisch Reveil is terug bij de Stichting. Het materiaal kan mogelijk weer gebruikt worden als er – na de restauratie van het Aquariumgebouw (die wel vier jaar kan duren) – opnieuw een tentoonstelling komt over het biologisch reveil, aangevuld met informatie over het heden en de toekomst van de natuurbescherming. Met Artis zijn een aantal scenario's opgesteld inclusief een ruwe kostenschatting:

1. Behoud van doek, reconstructie duinlandschap (> 600 duizend Euro).
2. Behoud van doek + alternatieve invulling voor duinlandschap (>500 duizend Euro).
3. Creëren van een geheel nieuwe installatie op de plek van het diorama (> 300 duizend Euro).

Idealiter wordt er een inventarisatie gemaakt van het duinlandschap. Ook hiervoor is naar verwachting minimaal 11 duizend Euro nodig. Er bestaat nog onduidelijkheid over de kosten voor asbestsanering. Het is op het moment van het schrijven van het jaarverslag nog niet duidelijk welk scenario gekozen wordt. Welk scenario het ook wordt, er zijn omvangrijke kosten mee gemoeid waarvoor financiering gezocht zal moeten worden. Artis en het bestuur van de Heimans en Thijssse Stichting hebben aangegeven dat ze daar samen in op willen trekken. Arnold van Vliet heeft als voorbereiding daarop een conceptplan geschreven voor een eventuele fondsenwerving. De insteek van het plan zal mede afhankelijk zijn van het oordeel van het belang dat door het Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed gegeven zal worden.

Archieven

Verslag Heimans en Thijssse archief en documentatie (verslag door conservator Marga Coesél en Meyltje van Aalst)

Hoewel het in 2020 vijftienzeventig jaar geleden is dat Jac. P. Thijssse stierf, is er nog veel belangstelling voor zijn leven en werk. Daarnaast zijn er vragen over Eli Heimans en andere grootheden uit onze collectie. Mede dankzij onze website wisten velen ons te bereiken met verzoeken om informatie en beeldmateriaal.

Contacten waren er het afgelopen jaar onder meer met Axel Wiewel over Thijssse en Drenthe; Henri Wijsman over W.H. Kraak; Herman Arentsen over archiefmateriaal Kees Hana; Annelies Braams over een brief van Thijssse; Art Vogel over de tekening van Thijssse door Marinus Adamse; Willem Holthuizen en Peter de Zoete, rector van het Kennemer Lyceum, over het schilderij van Thijssse en het lyceumlustrumboek; de kunstenares Vera Mennens over een video-installatie over E. Heimans; Karin Borst over de tentoonstelling van de Verkade-Bloemenalbums in het Zaanse Museum; Arnoud van der Ridder over het Mirdumer Klif; Nico Roelandse over een ansichtkaart van Thijssse aan H. Sikkema; Marcel Wasscher over het 100-jarig bestaan van de NJN; Lies Visscher, secretaris Stichting Leven met de Aarde over een nieuwe gids over een tocht langs de IJssel in het voetspoor van Thijssse; Jorien Jas van het Geldersch Landschap en Kastelen over een foto van Thijssse; Mechteld Visser, studente Universiteit Leiden, over Verkade-albums; Astrid Kant over een fotoboek over de grutto; Hans Hoes over een artikel voor Vrienden van het Gooi.

De samenwerking tussen Marga Coesél en Meyltje van Aalst verloopt prima. Marga kon zich met haar kennis over de collectie vooral richten op het inhoudelijke werk, terwijl Meyltje zich met haar ervaring als archiviste richtte op het toegankelijk maken van documentatie en archief en op het beantwoorden van aanvragen voor het opnemen van archiefmateriaal.

Eind 2019 begon Meyltje met het toegankelijk maken van de archieven van de Stichting die nog niet echt beschreven waren en ondergebracht zijn in het IWO (depot van de universiteitsbibliotheek) in

de Bijlmer. Tot half maart 2020 heeft Meyltje de archieven beschreven van Gerrit Bos, Job Broekens, Wim van Dobben, Lies Gorter-ter Pelkwijk, Henk van Halm, Jan Hoogerheide, Jan Kloos, H.N. Kluijver, E. van Koersveld, Frans Kooijmans, Henk Kortekaas, Johannes Cornelis Ladiges, Piet Leentvaar, Jaap Mennema, Huib de Miranda, Jo Rampen, Jan Rooth, Lourens Touwen en Simon de Waard. Deze zullen na bewerking in de toekomst toegankelijk zijn via de website van de Bijzondere Collecties van de UvA. Omdat verder werken in het IWO wegens de pandemie vanaf maart niet meer mogelijk was, heeft Meyltje in de zomer nog een aantal maal in het Hugo de Vries Centrum gewerkt aan het toegankelijk maken van de Documentatiecollectie. Het beschreven deel van deze collectie is doorzoekbaar via de website van de Stichting.

Daarnaast is de basis gelegd voor een plan voor de behandeling door de Stichting van nieuw aangeboden archieven. Twee daarvan zijn de archieven van K.W.L. Bezemer en Jules Philippona die in dit jaar werden aangeboden. Er wordt nog gewerkt aan het onderbrengen van deze archieven bij de juiste instelling.

Foto- en filmarchief (verslag door Ruud Vlek)

Dit jaar kwam er qua fotomateriaal slechts één kleine dia-collectie binnen. Het betreft een fraaie verzameling planten-, vogel- en landschapsfoto's, gemaakt op kleurendia door SBB-boswachter Cor Eijerman (1930-1995) in diverse natuurterreinen verspreid over heel Noord-Holland (Texel, Wieringen, de duinen van Noord- en Zuid-Kennemerland, de Eilandspolder en de Zeevang bij Katwoude). Deze collectie betreft 601 kleurendia's uit de jaren 1969-1976, omgepakt in 1,5 archiefdoos.

In samenwerking met Hetty Litjens van de Stichting Natuurbescherming ZO werkten we aan de restauratie en publicatie van natuurfoto's en films, onder andere van Adolphe Burdet, Jan P. Strijbos en Andries Hoogerwerf. Van deze films staan inmiddels diverse bewerkingen op YouTube.

De overvloedige voorraad dubbele boeken en tijdschriften van de bibliotheek is gebruikt ter samenstelling van een systematisch-historische afdrukkencollectie van belangrijke Nederlandse natuurfotografen. Het gaat daarbij ook om landschapsfoto's van natuurgebieden en portretten van belangrijke personen op het gebied van natuurbescherming en natuuronderzoek in Nederland.

Boeken (verslag door Jacques de Smidt)

De mooie gaanderijbibliotheek is dit jaar door waardevolle schenkingen gegroeid van 16460 naar 17078 boeken. Het op onderwijs gerichte deel daarvan, dat bestaat uit leerboeken en overige documenten van lager, middelbaar en hoger onderwijs laat het duidelijkst zien welke ontwikkelingen in de relatie tussen mens en natuur optraden in de laatste eeuwen. De hele collectie laat die mens-natuur relatie terugzien tot in de 17e eeuw en heeft daardoor betekenis als cultureel erfgoed.

Voor dubbele boeken die als vrije gift voor de liefhebber in de bibliotheek stonden is de belangstelling afgenomen. Daarom is in het afgelopen jaar wekelijks een portie naar de boekhandelaren op het Waterlooplein gebracht. Hierdoor is nu 36 meter beschikbaar gekomen voor nieuwe schenkingen.

Tijdschriften (verslag door Jacques de Smidt)

De tijdschriften sluiten aan op de doelstellingen van de Stichting en zijn daardoor in andere bibliotheken vaak moeilijk te vinden. De vaak stevig ingebonden jaargangen van de 405 verschillende bladen beslaan 113 meter van de verrijdbare stellingen in het souterrain. Daar is 12 meter vrij beschikbaar voor aanwinsten. Het complete overzicht is online beschikbaar. De thema's variëren van lokale natuurkennis tot ontdekkingsreizen.

Schenkingen

Dit jaar hebben 19 schenkers bijzondere bezittingen deel laten worden van onze collectie boeken of tijdschriften: Frank Berendse, J.A.C. Bleeker, Ed Brinkkemper, Rob Bijlsma, Alex Cadé, Marga Coesèl, Marijke Drees, Theo Feenstra, Guusje Frese-van der Meulen, Hanneke de Held, Els Hendrikse, Dick Jonker, Ank Klein, Pieter Kruse, Ans Leopold, Hetty Litjens, Jacques de Smidt, Ruud Vlek, Vereniging van Vrienden van het Heimans Hof, Jaap Zwier.

Bezoekers van bibliotheek en archief

Op vrijdagen is de bibliotheek open voor bezoekers. De vrijwilligers zijn dan ook aanwezig. Het gastenboek laat zien dat er 36 bezoekers waren. Zij namen 38 boeken mee uit de kast met de dubbelen of genoten van de inzage in een mooi boek uit de vaste collectie. De beperkingen aan bezoek en reizen in kader van de Corona-pandemie maakte bezoek na oktober niet mogelijk.

Vrijwilligers bibliotheek

De vrijwilligers die in 2020 hebben gewerkt aan de selectie, ordening en beschrijving van de boeken en tijdschriften waren Jacques de Smidt, Ed Brinkkemper, Jaap Grupstra, Simon Pols en Ton Zijp. Ruud Vlek heeft veel werk verricht aan het beeldmateriaal.

Giften en legaten

In 2020 heeft de Stichting een gift van € 2.000 ontvangen voor de restauratie van het Heimans Diorama.

Activiteiten en Prijzen

Heimans en Thijssse symposium

In 2020 hebben we als gevolg van de Corona pandemie geen symposium georganiseerd. Er was grote onzekerheid over het verloop van de pandemie en daarmee of een fysieke bijeenkomst wel of niet mogelijk zou zijn. Het financiële risico op het moeten afgelasten van een fysiek symposium heeft ons doen besluiten om geen fysiek symposium te organiseren in 2020. Voor de mogelijkheden een digitaal symposium te organiseren ontbrak ons de nodige kennis om dat in 2020 te kunnen realiseren. Het thema voor het symposium in 2021 richt zich op de nieuwe Omgevingswet die per 1 januari 2022 ingevoerd wordt. Deze wet gaat op allerlei manieren ingrijpen op hoe de natuurbescherming georganiseerd is en zal een nog groter belang leggen op participatie van de samenleving waardoor er voor natuurliefhebbers een grotere verantwoordelijkheid ontstaat in de bescherming van de natuur in hun directe omgeving.

Symposium 'Biodiversiteit zoals Chris van Leeuwen het zag'

Henk-Jan van der Veen organiseerde namens Staatsbosbeheer, de Heimans en Thijssse Stichting en Stichting Groeneveld een speciaal middagsymposium, met als thema: 'Biodiversiteit zoals Chris van Leeuwen dat zag'. 2020 was het 100e geboortjaar van Chris van Leeuwen en een mooie gelegenheid om deze invloedrijke ecooloog in het zonnetje te zetten. Ruim 200 online-deelnemers en 25 mensen in een 'corona'-volle zaal waren aanwezig bij het symposium over ecooloog Chris van Leeuwen op 10 september 2020. 'Een verrassend hoge belangstelling voor deze oud-collega', aldus boswachter en organisator Henk-Jan van der Veen. Hij kijkt - ondanks een korte technische storing bij aanvang - dan ook tevreden terug op een geslaagde middag in Kasteel Groeneveld in Baarn. De presentaties van de sprekers zijn via de [website van Staatsbosbeheer](#) terug te kijken:

Heimans en Thijssse Prijs

De Heimans en Thijssse Stichting reikt de Bronzen Spreeuw eens in de twee jaar uit aan een persoon of een organisatie die zich bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt voor het natuurbehoud of de natuureducatie in Nederland. In 2019 hebben we de Heimans en Thijssse Prijs uitgereikt aan Sonne Copijn, natuuractiviste die op inspirerende wijze zich inzet voor wilde bijen, hommels, zweefvliegen en andere wilde bestuivers. In 2021 stellen we de Heimans en Thijssse Prijs weer open voor nominaties.

Informatie en Communicatie

Nieuwsbrief (Dagelijks bestuur, redactie Harmke van Oene)

Sinds 2019 beperken we de nieuwsbrief tot mededelingen vanuit de stichting en omvat deze 2 A4'tjes die op papier verspreid worden. Ook publiceren we deze nieuwsbrief als pdf op onze website.

Naar de toekomst toe wil het bestuur zoveel mogelijk toewerken naar een digitale nieuwsbrief. Harmke van Oene heeft de redactie gevoerd over de twee nummers (58 en 59) die in 2020 zijn verschenen.

Nieuwsbrief No. 58 (juli 2020) bestond uit de volgende onderwerpen:

‘Van het bestuur’

Publicatie van dagboeken van Jac. P. Thijsse

Het Heimans Diorama gaat verloren

Aankondiging Symposium 2020 Staatsbosbeheer in samenwerking met de Heimans en Thijsse Stichting en Stichting Groeneveld, over ecooloog Chris van Leeuwen.

Heimans en Thijsse Reeksnr. 5: Het begon allemaal in Artis. De opkomst van de natuurbescherming in Nederland

Nieuwsbrief No. 59 (december 2020) had de volgende inhoud:

‘Van het bestuur’

Leuke vondsten in onze collectie

Oproep voor nominaties Heimans en Thijsse prijs 2021

Aankondiging Jaarvergadering op 20 maart 2021

Ons archiefbeleid

In memoriam oud-bestuurslid Sikko Parma (1931-2020)

Bekendmaking Heimans en Thijsse Reeksnr. 5: Het begon allemaal in Artis. De opkomst van de natuurbescherming in Nederland. Verkrijgbaar in boekhandel vanaf maart 2020.

Website, Nieuwsmail en social media (verslag door Jaap Grupstra)

Het bezoek aan de website was vrijwel gelijk aan 2019. Het maandelijks aantal bezoekers lag in de meeste maanden rond de 350, met uitschieters naar 658 en 491 in respectievelijk juli en november. Het aantal posts is in 2020 ten opzichte van de voorgaande jaren niet significant toegenomen.

Arnold van Vliet is als nieuwe voorzitter voortvarend aan de slag gegaan met het uitdenken van een communicatiestrategie, die uiteraard ook betrekking heeft op de website. De plannen moeten nog verder worden uitgewerkt, maar we willen de website in ieder geval meer gaan benutten om bijzonder materiaal uit de collectie voor het voetlicht te brengen, inclusief de daarmee samenhangende verhalen. Verder zijn we van plan om de winnaars van de Heimans en Thijsse Prijs beter onder de aandacht te brengen op de website. De huidige 'eregalerij' bestaat enkel uit een opsomming van namen. Het zou heel interessant om de laureaten een blijvend podium te geven door hier foto's, korte biografieën en beschrijvingen van hun bekroonde werk aan toe te voegen.

We hebben nog steeds een Facebook- en Twitteraccount, maar in 2020 is hier eigenlijk niets mee gedaan. Arnold van Vliet ziet vooral LinkedIn als een geschikt medium om professionals (beter) bekend te maken met onze stichting en haar activiteiten. We zullen in 2021 nader bekijken of, en zo ja hoe, we hier gebruik van kunnen maken.

Overige en plannen 2021

De Stichting heeft het afgelopen jaar enkele belangrijke stappen gezet om de pioniers van de Nederlandse natuurbescherming meer bekendheid te geven. Het vijfde deeltje van onze Heimans en Thijsse reeks, *Artis en het Biologisch Reveil*, geschreven door Marga Coesèl verscheen in voorjaar 2020. Op 3 maart, nog net voor de eerste lockdown, vond in de bibliotheek van het Hugo de Vries Centrum de presentatie plaats van dit boekje.

Contact was er ook met Peter Bulsing over zijn werkstuk over Adolphe Burdet (hopelijk een nieuw deeltje van de Heimans en Thijsse Reeks bij de KNNV) en met Nienke Beintema over haar boek *De Zeearend* dat in 2021 verschijnt bij Atlas-Contact.

Onze conservator Marga Coesèl besteedde dit jaar veel tijd aan het uittypen en annoteren van de twee oudste Thijsse dagboeken, het schrijven van begeleidende, biografische teksten en het uitzoeken van

beeldmateriaal. Het complete werkstuk leverde zij in september 2020 bij de uitgever Van Oorschot in. Het wachten is nu op de vormgeving. Het boek “Nu ga ik er eens op uit” verschijnt in de loop van 2021.

In het najaar 2021 organiseert de Stichting haar jaarlijkse symposium. Het thema richt zich op de nieuwe Omgevingswet die per 1 januari 2022 ingevoerd wordt. Deze wet gaat op allerlei manieren in grijpen op hoe de natuurbescherming georganiseerd is. Datum en locatie van het symposium zijn nog niet bekend. Aan de verdere invulling van dit symposium wordt hard gewerkt.

In 2020 hebben we een communicatieplan geschreven. Om de doelen van de Heimans en Thijsse Stichting te realiseren ontwikkelen en implementeren we de komende jaren geleidelijk aan een samenhangende content marketingstrategie. Deze strategie is gericht op het genereren en verspreiden van waardevolle, relevante en consistente content om een geïnteresseerd publiek aan te trekken en vast te houden om zo het sociale natuurnetwerk te versterken maar ook om meer donateurs aan de stichting te binden en om beter financiering te verkrijgen voor de activiteiten die we belangrijk vinden. Het plan bespreekt de volgende onderdelen: schrijven van redactionele stukken, boeken en films, wetenschappelijke onderzoeksprojecten, de Heimans en Thijsse Prijs, de nieuwsbrief, Symposia, de website en sociale media.